

ALGUNES PREGUNTES SOBRE DESCARTES

.- Puc estar segur que les meves sensacions són certes? O que, com a mínim, n'hi ha alguna que sí ho és? Puc dubtar ara mateix que tinc un llibre de filosofia davant meu?

NO; totes les sensacions són subjectives i canviant (jo puc tenir fred quan tu, en canvi, tens calor). Només puc tenir certesa sobre les idees innates, que són autoevidents, clares i distintes, inconfusibles amb cap altres. Puc dubtar, per exemple, si realment estic llegint el llibre de filosofia, o si crec estar somniant quan el llegeixo.

.- Hi ha algun mètode per raonar de manera que ningú em pugui contradir?

SÍ; el mètode de raonament universalment vàlid és el de les matemàtiques que es basen en axiomes (autoevidents) i teoremes (que se'n deriven). El projecte cartesià consisteix a buscar per a la filosofia uns principis de certesa i evidència que siguin tan intuïtius i universalment vàlids com els de les matemàtiques, fent en filosofia el mateix que Galileu va fer en la física.

.- En quin sentit tinc «idees innates»?

Segons Descartes, els humans tenim tres tipus d'idees: «innates», «adventícies» i «factícies». Això vol dir que quan fem ciència necessitem l'experiència (que ve de fora, és 'adventícia') i que quan imaginem ho fem composant 'de fet', idees noves a partir de recompondre i reorganitzant impressions i sensacions). Que les «idees innates» són les més importants, no vol dir pas que siguin les úniques que hi ha en la nostra ment. Una idea innata és una capacitat de la ment, que només el coneixement «clar i distint» ens permet comprendre.

.- Pensar una cosa fa, segons Descartes, que aquesta cosa existeixi necessàriament?

La capacitat de pensar és innata, però l'ús del pensament ens pot portar a la veritat (si pensem ordenadament, a partir d'evidències) o a l'error (si pensem de manera desordenada). No n'hi ha prou amb pensar una cosa; cal que a més la pensi d'una manera correcta, adient. Per poder dir d'una idea que existeix necessàriament ens cal saber com ha arribat aquesta idea a la nostra ment. Només allò que és evident és també «clar i distint». Les idees innates són sempre certes, les idees adventícies i les factícies poden ser falses.

.- Quin fonament té l'afirmació cartesiana segons la qual hem d'evitar la precipitació i la prevenció?

.- El seu fonament es troba en la regla d'evidència, és a dir, en el principi d'acceptar tan sols com a certes les idees que apareixen a la ment de manera clara i distinta. La veritat no la troben els qui fan bondat sense dubtar mai de res, ni els que s'aboquen precipitadament a desmuntar-ho tot. Cal dubtar de tot, però fer-ho metòdicament. Si considerem les coses d'una manera precipitada i mancada d'ordre caurem en l'escepticisme i en la confusió de les opinions, regides sense criteri.

.- Per què segons Descartes cal que el dubte sigui metòdic?

El dubte és un procés que segons Descartes només cal fer un cop en la vida, que ens permet revisar la veritat del coneixement rebut. Cal que sigui metòdic perquè ha d'abastar totes les opinions, tot el que coneixem per l'herència rebuda, per les tradicions i pel costum però que encara no està prou ben fonamentat. Això només

es pot fer en un procés ordenat, que vagi pas per pas, evitant el caure en l'escepticisme. 'Mètode' és una paraula grega que significa 'camí cap a algun lloc' i per a Descartes fer aquest camí exigeix l'ordre de la ment, de manera que tan sols podem assolir l'evidència quan procedim d'una manera ordenada i estem segurs de no haver oblidat res, igual que els matemàtics quan calculen.

.- Per què et sembla que la nota de l'examen de filosofia és més discutible que la de matemàtiques?

Perquè les matemàtiques es basen en primers principis que són intuïcions autoevidents; no coneixen les opinions subjectives. D'aquí que per als racionalistes la matemàtica sigui la ciència de raó per excel·lència. Per això és molt més complicat discutir una nota de matemàtiques que una de filosofia.

.- Com és que les matemàtiques, que són construccions mentals, ens permeten saber tantes coses sobre el món?

Perquè es basen en el criteri d'evidència (a través d'axiomes i teoremes), perquè el càlcul és racional –i el món també es pot descriure racionalment. Com a va dir Galileu, el llibre de la natura està escrit amb caràcters matemàtics.

.- Existeix Déu? I en cas que existeixi ha de ser obligatòriament bo?

Sí; per a Descartes existeix Déu com a 'causa de les causes', com a 'primer motor' i com a exigència de la raó. Si Déu és summa perfecció no pot mentir, però cas que ens mentís (cas que fos allò que Descartes anomena un 'geni maligne'), això no trauria l'evidència que 'jo penso'. Pensaria equivocadament, m'enganyaria, però el fet del meu pensament continuaria essent una evidència.

Però cal fer atenció: aquest Déu de la raó (matemàtic) no és necessàriament el Déu de la fe cristiana, perquè no és un Déu d'amor, ni de caritat, sinó una necessitat per mantenir el principi d'evidència.

.- Els animals són simples màquines, és a dir, actuen simplement per instint?

Sí; els animals segons Descartes no tenen capacitat de raonar ('res cogitans'); són, doncs, simples màquines (només tenen cos material, 'res extensa'). Els animals, com les màquines, consumeixen energia i produeixen treball, però no pensen. D'aquí la radical diferència entre els humans i la resta d'animals.

.- Hi ha alguna raó per la qual el món extern hagi d'existir necessàriament?

Per a Descartes el món extern ha d'existir perquè Déu no pot enganyar-nos; d'aquesta manera el concepte de 'món' és una idea innata; però la seva evidència deriva de l'evidència de Déu. No sabem què és el real en ell mateix si no és a través de la ment. Per ella entenem què quelcom és dolç o salat o l'olor que fan les coses.

Al segle 20 en àmbits més o menys postracionalistes es va posar de moda una versió renovada del geni maligne, segons la qual no podem estar segurs de si som un cervell enganxat a una computadora que projecta imatges o si existim realment (la pel·lícula *Matrix* explota aquesta hipòtesi)

